

**PREPORUKE EVROPSKOG KOMITETA ZA SPREČAVANJE MUČENJA, NEČOVJEČNOG I PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA I KAŽNJAVANJA (CPT),
od 17. do 27. Septembra 2021. GODINA SA PRIJEDLOGOM VLASTI BOSNE I HERCEGOVINE ZA NJIHOVU REALIZACIJU¹**

Rb.	TEKST PREPORUKE	INSTITUCIJA NADLEŽNA ZA PROVOĐENJE PREPORUKE	PLAN PREDLOŽENIH MJERA	ROK
PREVENTIVNI MEHANIZAM				
1. Prep. 7.	Komitet još jednom poziva vlasti Bosne i Hercegovine da pristupi usvajanju izmjena i dopuna Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i da ispuni već dugo godina neispunjene međunarodne obaveze iz člana 17. Protokola. Takođe, čekajući uspostavljanje i početak rada NPM-a, Odjel za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode institucije Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine treba da obezbijedi potrebno osoblje i finansijska sredstva za obavljanje posjeta mjestima lišenja slobode u redovnim intervalima i da poslije toga naprave detaljan izvještaj za javnost koji će sadržavati nalaze i preporuke.	-MLJPI -OMBUDSMEN	<p>U cilju ispunjavanja međunarodne obaveze iz člana 17. Opcionog protokola uz Konvenciju, tokom 2021. godine, od strane ministra za ljudska prava i izbjeglice BiH imenovana je Radna grupa koja je sačinila novi teksta Izmjena i dopuna Zakona o Ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Predloženim izmjenama i dopunama Zakona, između ostalog se, predviđa odgovornost Institucije Ombudsmena za preventivni mehanizam za sprečavanje mučenja i zlostavljanja, te se osigurava nezavisnost finansiranja ove institucije, kao i jačanje saradnje sa civilnim društvom, akademskom zajednicom i međunarodnim organizacijama u i van Bosne i Hercegovine. Na tekst izmjena i dopuna pomenutog Zakona dobijena su pozitivna mišljenja od strane entitetskih vlada, Vlade Brčko distrikta BiH, kao i ostalih nadležnih institucija BiH. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na svojoj 55. sjednici održanoj 25.8.2022. godine usvojilo dostavljeni Prijedlog zakona, te će isti biti upućen u parlamentarnu proceduru na dalje postupanje.</p> <p>U okviru Institucije Ombudsmena, djeluje Odjeljenje za praćenje ostvarivanja prava lica lišenih slobode koji postupajući po žalbama lica lišenih slobode, ali i po službenoj dužnosti, svake godine posjete veliki broj kazneno popravnih ustanova, policijskih stanica/uprava, te drugih prostorija u kojima se nalaze lica lišena slobode, te tomprilikom predstavnici Institucije obavljaju nesmetano razgovore sa licima lišenim slobode u posebnim prostorijama, bez prisustva drugih lica, pregledaju relevantnu dokumentaciju i vrše monitoring zatečenog stanja.</p>	

¹ Delegacija CPT-a je obavila AD HOC posjetu Bosni i Hercegovini od 17. do 27. septembra 2021. godine. Ovo je bila ukupno deveta posjeta Komiteta Bosni i Hercegovini. Izvještaj o posjeti CPT je usvojio na svojoj 107. sjednici održanoj od 28. februara do 4. marta 2022. godine.

AGENCIJE ZA PRIMJENU ZAKONA			
2. Prep. 19.	Komitet ponavlja svoju preporuku da, kada se pravosudni organi suoče sa direktnim optužbama za fizičko zlostavljanje od strane policijskih službenika, treba odmah da preduzmu radnje kako bi evidentirali optužbe, naredili forenzičko-medicinski pregled privedene osoba i osigurali da optužbe budu brzo i temeljno istražene.	-VSTV	<u>Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTV)</u> - će predmetni izvještaj dostaviti svim sudovima i tužilaštvima na znanje i nadležno postupanje, uz podsjećanje na važnost dosljedne primjene odredaba važećih zakona o krivičnom postupku.
3. Prep. 20.	Komitet ponavlja svoju preporuku da policajci zaduženi za pratnju privedenih osoba na zdravstveni pregled ne budu isti oni protiv kojih su upućene tvrdnje o zlostavljanju. Iz tog razloga, u cijeloj Bosni i Hercegovini, zadatak sprovođenja pritvorenih lica u dotičnu zdravstvenu ustanovu treba povjeriti sudskoj policiji. Alternativno, sudska policija treba da pozove ljekara u svoje prostorije da obavi ljekarski pregled dotične osobe. Štaviše, sudska policija bi trebala uvijek informisati pravosudne vlasti kad god im je osoba predata sa povredama ili tvrdi da je bila zlostavljana. Takođe treba poštovati povjerljivost zdravstvenih pregleda, a rezultate pregleda staviti na raspolaganje privedenoj osobi i njenom advokatu. Konačno, doktori koji rade u bolničkim ambulantomama, posebno u velikim urbanim centrima kao što je Sarajevo, trebaju u potpunosti opisati sve povrede i navesti na kraju izvještaja o traumatskim povredama, koliko god su u stanju da urade tako, bilo koju uzročnu vezu između jednog ili više objektivnih medicinskih nalaza i izjava dotične osobe. Ako je potrebno, treba izdvojiti sigurnu sobu u bolnici u kojoj se takvi pregledi mogu obavljati na bezbjedan, siguran i povjerljiv način.	-FUP -SUDSKA POLICIJA FBIH -MUP RS	<u>Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP RS):</u> Uputstvom o postupanju sa licima lišenim slobode (koje je usklađeno sa dosadašnjim preporukama CPT-a) su predviđene mjere zaštite osoba u policijskom pritvoru, a u skladu sa Smjericama za postupanje sa licima lišenim slobode i u istom je predviđena mjera da policijski službenici koji su izvršili lišenje slobode ne mogu pratiti lice u medicinsku ustanovu već da tu radnju moraju izvršiti drugi policijski službenici. Takođe navedenim Uputstvom je naznačeno da se mora poštovati povjerljivost medicinske dokumentacije i zdravstvenog pregleda. <u>Sudska policija FBIH</u> - Sudska policija u Federaciji Bosne i Hercegovine će usaglasiti pisane procedure, odnosno Pravilnik o načinu vršenju poslova i primjeni ovlaštenja Sudske policije u Federaciji Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na postupanje sa osobama kojima je potreban zdravstveni pregled ili koja posjeduju medicinsku dokumentaciju o izvršenom zdravstvenom pregledu, na način da će propisati da: - pratnju ili odvođenje osobe na zdravstveni pregled, u svim slučajevima kada to okolnosti slučaja dozvoljavaju, izvršavaju službenici sudske policije koji nisu učestvovali u događaju u kojem su nastupile povrede; - primjerak medicinske dokumentacije o izvršenom zdravstvenom pregledu će se uz informaciju dostavljati nadležnom nosiocu pravosudne funkcije, koji je naložio postupanje prema osobi ili njenom advokatu.

**Do kraja
2023. godine.**

<p>4. Prep. 23.</p>	<p>Komitet poziva vlasti BiH, a posebno ministarstva unutrašnjih poslova na nivou FBiH i RS i na kantonalnom nivou kao i Ministarstvo sigurnosti BiH da usvoji Strategiju za iskorenjivanje zlostavljanja od strane policije uzimajući u obzir detaljne napomene navedene u tački 22. ovog izvještaja, a posebno neophodnost da se:</p> <ul style="list-style-type: none"> - da jasna izjava na najvišem političkom nivou policijskim službenicima iz svih policijskih agencija širom zemlje da postoji nulta tolerancija za mučenja i druge oblike maltretiranja i da će takva djela biti istražena i da će odgovorne osobe biti procesuirane i kada je prikladno sankcionisano shodno tome; - integrišu tehnike profesionalnog informativnog razgovora u osnovne nastavne planove i programe obuke za sve policijske službenike i u programe usavršavanja za sve kriminalističke inspektore i operativce zadužene za ispitivanje osumnjičenih; - uvede sistematično audio-video elektronsko snimanje svih policijskih razgovora, uključujući početno ispitivanje od strane operativaca u stanici; - usvoje obavezna uputstva na nivou svake policijske agencije o upotrebi sile i sredstva sputavanja, o postupanju i osnovnim mjerama zaštite osoba u policijskom pritvoru i profesionalnim tehnikama ispitivanja, sve u skladu sa “Smjernicama za postupanje sa licima lišenim slobode” koju je izradila Kancelarija Vijeća Evrope u Sarajevu. 	<p>-MS BIH -FUP -MUP RS -MUP KS -MUP HNK -MUP ZHK</p>	<p><u>MUP RS:</u> Od strane ministra unutrašnjih poslova RS i direktora policije RS je na teren upućeno više instrukcija u kojima je apostrofirano da se neće tolerisati nezakonito postupanje policijskih službenika prema licima lišenim slobode, te da je u skladu sa mogućnostima potrebno popraviti stanje u prostorijama za smještaj lica lišenih slobode, kako i da je potrebno ukloniti sve predmete koji bi mogli izazivati osjećaj ugroženosti kod lica lišenih slobode i sl./. Takođe, redovno se vrše inspekcijski nadzori i kontrola od strane Uprave policije, te se u tom smislu ostvaruje uvid u predmete u kojima su lica lišavana slobode i evidencije koje se popunjavaju tom prilikom, vrši se pregled prostorija gdje se uzimaju izjave ili vrši drugo postupanje prema licima lišenim slobode.</p> <p>U godišnjem Programu obuke policijskih službenika predviđene su nastavne cijeline koje se odnose na usavršavanje policijskih službenika zaduženih za ispitivanje osumnjičenih i drugih lica, a u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku i drugim zakonima koji se odnose na ispitivanje lica. Važećim zakonskim propisima je regulisano audio-video snimanje uzimanja izjava od lica, međutim isto trenutno nije učinjeno u većini policijskih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. Pravilnikom o upotrebi sile su predviđene metode i načini upotrebe sile i sredstava za sputavanje, dok je Uputstvom o postupanju sa licima lišenim slobode (koje je usklađeno sa dosadašnjim preporukama CPT-a) su predviđene mjere zaštite osoba u policijskom pritvoru, a u skladu sa Smjernicama za postupanje sa licima lišenim slobode.</p> <p><u>Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (MUP KS):</u></p> <p>Odjeljenje za edukaciju Ureda policijskog komesara je s ciljem postupanja po preporuci sačinilo godišnji Plan i program stručnog usavršavanja policijskih službenika Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo za 2022. godinu, broj: 02/1-2-11/22 od 12.01.2022. godine, kojim su planirane obavezne programske aktivnosti internog i eksternog stručnog usavršavanja na temu:</p> <p>– „Sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja prema osobama lišenim slobode”, za koju je od strane policijskog komesara Uprave policije, donesen poseban Plan i program broj: 02/1-2-224/22 od 06.06.2022. godine”, čija će se realizacija</p>	<p>Kontinuirano</p>
----------------------------	--	---	---	---------------------

		<p>provesti tokom 2022. godine, -„Profesionalne tehnike ispitivanja za policijske službenike, a posebno istražitelje Odjeljenja kriminalističke policije, sa akcentom na moderne, naučne metode vođenja krivične istrage”, za koju će se tokom 2022. godine od strane policijskog komesara Uprave policije, donijeti poseban Plan i program, čija će se realizacija provesti tokom 2022. godine.</p> <p>Navedene programske aktivnosti internog i eksternog stručnog usavršavanja policijskih službenika Uprave policije, su realizovane tokom 2021. godine i u saradnji sa Prof. dr. Deljković Irmom, redovnom profesoricom na katedri „Kriminalistika” na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu. Navedena univerzitetska profesorica je tokom 2022. godine kao dobru praksu izvođenja obuka u iz ove oblasti u policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini na temu „Profesionalne tehnike ispitivanja za policijske službenike, a posebno istražitelje Odjeljenja kriminalističke policije, sa akcentom na moderne, naučne metode vođenja krivične istrage”, dobila saglasnost policijskog komesara Uprave policije da predstavi poseban Plan i program internog stručnog usavršavanja na ovu temu u naučno istraživačkom radu i međunarodnom projektu u kojem sudjeluje više univerzitetskih profesora iz ove oblasti iz nekoliko država. Posebno želimo istaknuti činjenicu da smo u saradnji sa Uredom Vijeća Evrope u Bosni i Hercegovini, nominovali jednog (1) predstavnika Uprave policije, koji prolazi planirane programske aktivnosti stručnog usavršavanja za policijske službenike u policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini kroz program održavanja sesija radi akreditacije za predavača Vijeća Evrope na temu “Zaštita ljudskih prava osoba lišenih slobode”. Odjeljenje za edukaciju Ureda policijskog komesara je svim organizacionim jedinicama Uprave policije, dostavilo oko 250 priručnika “Ljudska prava lica lišenih slobode u policijskom pritvoru”, izdata od strane Ureda Vijeća Evrope u Bosni i Hercegovini, sa ciljem podizanja svijesti policijskih službenika o značaju zakonitog, profesionalnog postupanja i poštivanja ljudskih prava i sloboda svakog građanina odnosno lica prilikom primjene policijskih ovlaštenja prema osobama koje su lišene slobode, dok se nalaze u službenim prostorijama ili van prostorija. Obzirom na tadašnje epidemiološke mjere u Kantonu Sarajevo, u proteklom periodu obuke su vršene online u skladu sa preporukama nadležnih službi. U prostorijama u kojima se obavljaju intervjui sa osobama lišenim</p>	<p>Kontinuirano</p>
--	--	--	----------------------------

		<p>slobode i osumnjičenim nema predmeta pogodnih za vršenje torture, zlostavljanja ili drugog nečovječnog postupanja.</p> <p>Pravilnikom o radu JPS-e u Upravi policije MUP-a Kantona Sarajevo u članu 31. propisan je način postupanja istražitelja Odjeljenja unutrašnje kontrole u slučaju postojanja osnova sumnje da je policijski službenik počinio krivično djelo (a samim time i povredu službene dužnosti) koji predviđa da se provođenje unutrašnje istrage, uz obavještanje Odbora za žalbe javnosti Skupštine Kantona Sarajevo, izvodi u saradnji sa drugim nadležnim organizacionim jedinicama, u prvom redu Sektora kriminalističke policije i to pod nadzorom nadležnog tužioca.</p> <p><u>Ministarstvo unutrašnjih poslova Hercegovačkoneretvanskog Kantona (MUP HNK)</u> - Uvažavajući Preporuke CPT-a, donošenje i usvajanje Strategija za iskorjenjivanje zlostavljanja od strane policije u Federaciji BiH (isto podrazumijeva federalni i županijski-kantonalni nivo u skladu sa njihovom nadležnosti), Republici Srpskoj i državnom nivou trebao bi biti sinhroniziran process koji će uvažavati specifičnosti administrativnog uređenja i ustavnih i zakonskih nadležnosti pojedinih nivoa vlasti i specifičnosti policijske djelatnosti općenito. Uvažavajući naprijed navedeno, Ministarstvo unutarnjih poslova HNŽ-K namjerava u bliskoj budućnosti poduzeti potrebne mjere i radnje na pokretanju inicijative prema Vladi HNŽ-K u cilju izrade i donošenja Strategije za iskorjenjivanje zlostavljanja od strane policije u Hercegovačko-neretvanskoj županiji-kantonu u skladu sa Preporukama CPT-a.</p> <p><u>Ministarstvo unutrašnjih poslova Zapadnohercegovačkog Kantona (MUP ZHK):</u> -U cilju sprječavanja mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja kontinuirano se poduzimaju sve neophodne mjere te su svi policijski službenici MUP-a ZHK upoznati sa tehnikama profesionalnog informativnog razgovora tokom temeljne policijske obuke koju prolaze prije prijema u radni odnos. Policijske uprave u sklopu ministarstva opremljene su uređajima za audio snimanje razgovora s osumnjičenicima, a isto tako svi policijski službenici MUP-a ZHK upoznati su s pravilima upotrebe sredstava prinude kao i pravilima postupanja s osobama lišenim slobode i njihovim pravima. Također u</p>	
--	--	---	--

		<p>sklopu Uprave policije MUP-a ZHK uspostavljen je Odjel za profesionalne standarde u sklopu kojeg se nalazi Odsjek za inspekcije i kontrolu zakonitosti postupanja kao i Odsjek za unutarnju kontrolu koji ekspeditivno postupaju po bilo kakvim saznanjima vezanim za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.</p> <p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog Kantona (MUP TK): - Službenici Uprave policije kontinuirano rade na poštivanju zaštite ljudskih prava lica lišenih slobode od momenta lišenja pa do kraja boravka lica u prostorijama za zadržavanje, odnosno do predaje lica nadležnom organu na dalje postupanje ili otpusta na slobodu. U januaru 2019.godine Uprava policije je izradila „Uputstvo o postupanju sa osobama kojima je oduzeta sloboda“, a navedenim Uputstvom regulisana su prava osoba lišenih slobode zadržanih u prostorijama za zadržavanje, prava osoba za vrijeme boravka u prostorijama za zadržavanje, način ishrane, ukazivanje ljekarske pomoći, postupanja policijskih službenika i sl.</p> <p>U organizaciji ICITAP-a i Policijske akademije Sarajevo formirana je radna grupa za izradu „Priručnika o radu sa osobama zadržanim u prostorijama za zadržavanje“, gdje je aktivno učešće uzeo policijski službenik Uprave policije MUP-a TK-a, a pomenuti priručnik je u primjeni od decembra 2019.godine. Također, službenici Uprave policije/Odsjek za edukaciju su shodno godišnjem Planu i programu obuke policijskih službenika, tokom 2020.godine sprovodili edukaciju službenika policije koji vrše nadzor nad osobama zadržanim u prostorijama za zadržavanje, sa ciljem profesionalnog pristupa policijskih službenika prema osobama lišenim slobode uz poštivanje svih ljudskih prava. Uzimajući u obzir smjernice i preporuke koje se tiču poštivanja ljudskih prava Uprava policije je u 2021 i 2022 godini nastavila sa edukacijom službenika policije koristeći priručnik „Ljudska prava lica lišenih slobode u policijskom pritvoru“, implementiran od strane Vijeća Evrope sa tendencijom podizanja svijesti i profesionalnog odnosa policijskih službenika u odnosu na lica lišena slobode i njihovih prava za vrijeme boravka u prostorijama policijskog organa. Instruktivnim depešama Uprava policije nalaže primjenu smjernica navedenih u priručniku „Ljudska prava lica lišenih slobode u policijskom pritvoru“, kao i omogućavanje posjeta od strane predstavnika Vijeća Evrope kao i</p>	
--	--	---	--

			<p>Ombudsmena sa ciljem uvida u stanje navedenog. Nadalje, svim policijskim upravama i stanicama na nivou Uprave policije podjeljeni su priručnici i plakati, koji su istaknuti na vidnim mjestima u policijskim stanicama, a na istima su jasno precizirana prava lica lišenih slobode. Od mjeseca septembra 2021.godine, na poziv prestavnika Vijeća Evrope, policijski službenik Uprave policije MUP-a TK je ušao u proces akreditacije za predavača pri uredu Vijeća Evrope, a isti je angažovan i kao predavač policijskih službenika Uprave policije MUP-a TK. U vezi naprijed navedenog, a u cilju poboljšanja uslova boravka lica u prostorijama za zadržavanje, po nalogu direktora Uprave policije formirana je komisija sa zadatkom da izvrši obilazak svih prostorija za zadržavanje na nivou Uprave policije MUP-a TK-a, te sačini izvještaj o zatečenom stanju, te predloži mjere za unapređenja stanja i opremljenosti, a što je i realizovano.</p> <p><u>Ministarstvo unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog Kantona (MUPZDK):</u> -Način i uvjeti upotrebe sile od strane policijskih službenika Uprava policije Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona su utvrđeni Pravilnikom o upotrebi sile. Postupak policijskih službenika Uprave policije su utvrđeni Pravilnikom o načinu postupanja policijskih službenika prema licima koja su lisena slobode, broj: 01-03-02-1-102 od 10.09.2015. godine (Službene novine Federacije BiH broj 71/15). Također, svim organizacionim jedinicama u Upravi policije su dostavljeni Priručnici o radu sa osobama zadržanim u prostorijama za zadržavanje donesene od strane ICITAP.</p> <p>Vežano za pitanje obrazovanja policijskih službenika na temu tehnike ispitivanja bez prinude, svi policijski službenici kriminalističke policije kao i policijski službenici koji obavljaju pozorničko djelatnost u sklopu redovnog usavršavanja u mjesecu septembru i oktobru 2021. Godine prisusutovali obuci na temu “Nulta stopa tolerancije o nehumanom i nečovječnom postupanju prema osobama lišenim slobode”.</p>	
5. Prep. 35.	Komitet preporučuje da vlasti BiH, odnosno VSTV i relevantna Ministarstva unutrašnjih poslova na entitetskom nivou i Ministarstvo sigurnosti BiH preduzmu efikasne korake u svjetlu gore navedenih primjedbi i obavijeste Komitet o mjerama koje su	-VSTV -MS BIH -FUP -MUP RS	VSTV - U odnosu na preporuke za čije provođenje je nadležan VSTV BiH, a s ciljem njihove realizacije, VSTV BiH će predmetni izvještaj dostaviti svim sudovima i tužilaštvima na znanje i nadležno postupanje, uz podsjećanje na važnost dosljedne primjene odredaba važećih zakona o krivičnom postupku.	Do kraja 2023. godine.

	preduzete u pravcu poboljšanje efektivnosti tužilačkih i upravnih istraga tvrdnji o zlostavljanju na nacionalnom nivou.		<p>MUP RS - Uvidom u evidencije, koje vodi Služba za zaštitu integriteta i zakonitosti u radu, utvrđeno je, da je u Službi, odnosno u Jedinici za profesionalne standarde u periodu od 01.01.2021. do 31.12.2021. godine zaprimljeno 20 predstavi građana i jedna prijave dostavljene od drugih organizacionih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske ili drugih institucija, a koje se odnose na zlostavljanja i nehumana postupanja od strane policijskih službenika Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske.</p> <p>U istom tom periodu Jedinica je sprovodila unutrašnje postupke po 21 predstavi građana i jednoj prijavi (22 postupka), koje su se odnosile na zlostavljanja i nehumana postupanja od strane policijskih službenika MUP-a RS.</p> <p>Nakon sprovedenog unutrašnjeg postupka iste su ocijenjene na sljedeći način:</p> <ul style="list-style-type: none"> -dvije - osnovane za težu povredu dužnosti, nakon čega je pokrenut disciplinski postupak protiv 6 policijskih službenika, - 11 nepotvrđenih, -5 neosnovanih, -U četiri je odlučeno da se nesprovodi unutrašnjeg postupka (zbog zastare za pokretanje disciplinskog postupka ili zbog drugih razloga predviđenih Pravilnikom o disciplinskom postupku Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske) <p>Disciplinski postupak protiv dva policijska službenika je još uvijek u toku, za jednog policijskog službenika donesen je Zaključak o odbacivanju zahtjeva za pokretanje disciplinskog postupka, dok je za tri policijska službenika izrečena disciplinska mjera- novčana kazna.</p>
6. Prep. 38.	CPT poziva vlasti Bosne i Hercegovine da osiguraju da svim osobama lišenim slobode od strane policije, iz bilo kojeg razloga, bude omogućeno pravo da obavijeste bliskog srodnika ili treću osobu po svom izboru o svojoj situaciji od samog početka lišenja slobode (to jeste, od momenta kada su privedeni u policijsku stanicu). Policijski službenici bi uvijek trebalo da bilježe u <u>pisanom obliku</u> da li je ili nije obavještavanje bilo obavljeno u svakom pojedinačnom slučaju, uz navođenje tačnog vremena obavještavanja i identiteta osobe osobe koja je	-FUP -MUP RS	<p>MUP RS - U svim situacijama lišenja slobode lica obavezno popunjava potvrda o pravima lica lišenog slobode, gdje lice lišeno slobode svojeručnim potpisom potvrđuje upoznavanje sa pravima i lično iskaznim stavom u pogledu određenog prava. Međutim, iskustva govore da lica lišena slobode u najvećem broju slučajeva ne stavljaju zahtjev za obavještavanje člana uže porodice, prijatelja i ostalih ili ne žele da stave bilo kakav potpis na pismena koja se sačinjavaju u vezi sa lišenjem slobode. Najčešće se radi o razlozima lične prirode, kao što su osuda članova porodice, članova lokalne zajednice gdje živi, loša materijalna situacija i sl.</p>

	kontaktirana. Dalje, pritvorene osobe trebaju dobiti povratnu informaciju o tome da li je njihov bliski srodnik ili druga osoba obaviještena o njihovom pritvoru.		MUP KS - O lišenju slobode, bez odlaganja upoznaje se član porodice kojeg odabere osoba lišena slobode, odnosno omogućiti se osobi lišenoj slobode da obavijesti člana porodice ili konzularnog predstavnika (ukoliko se radi o stranom državljaninu), a zatim se to evidentira u posebnoj rubrici u „evidenciji osoba lišenih slobode“, te eventualno isto se naznači i na Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog	
7. Prep. 41.	CPT još jednom poziva vlasti da usvoje specifične zakonske odredbe o pristupu ljekaru tokom policijskog pritvora. Dalje, mora se garantovati povjerljivost medicinskih podataka tokom pregleda pritvorenika, kao i u slučaju medicinske dokumentacije. Došlo je vrijeme da vlasti Bosne i Hercegovine osiguraju da se ova prava efikasno implementiraju u cijeloj zemlji. Konačno, Komitet smatra da u principu nema opravdanja da se pritvorena lica pregledaju sa licima na rukama, posebno u odsustvu pojedinačne procjene bezbjednosnog rizika.	-MP BIH -FMP -MP RS -MUP RS	MUP RS - Uputstvom o postupanju sa licima lišenim slobode (koje je usklađeno sa dosadašnjim preporukama CPT-a) su predviđene mjere zaštite osoba u policijskom pritvoru, a u skladu sa Smjericama za postupanje sa licima lišenim slobode, i u istom je navedeno da se mora poštovati povjerljivost medicinske dokumentacije i zdravstvenog pregleda, da li se on vršio u prostorijama Ministarstva unutrašnjih poslova ili medicinske ustanove. MUP KS - Lica koja su lišena slobode i kriminalistički obrađivana od strane policijskih službenika Sektora kriminalističke policije, u slučaju potrebe za ljekarskim pregledima u zdravstvene ustanove odvođeni se, u pravilu, od strane uniformisanih policijskih službenika, u prisustvu policijskih službenika koji nisu učestvovali u lišenju slobode. Uprava policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo je prema zdravstvenim ustanovama KCU Sarajevo, J.U. Opća bolnica Prim.dr. Abdulah Nakaš i J.U. Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo uputila akt broj 02/1-64/20, od 09.04.2020. godine u kojem navedene zdravstvene ustanove upoznaje sa preporukom CPT komiteta i istovremeno predložila mogućnost osposobljavanja posebnih prostorija za zdravstveni pregled lica lišenih slobode. Prilikom obavljanja ljekarskog pregleda osobe lišene slobode, policijski službenici ne prisustvuju u prostoriji gdje se vrši pregled osobe lišene slobode od strane ljekara i stručnog medicinskog osoblja, međutim isti budu u neposrednoj blizini, kako bi omogućili adekvatan i nesmetan rad ljekarskog osoblja, obzirom da se, između ostalih, radi i o licima koja su lišena slobode zbog postojanja osnova sumnje da su izvršila teška krivična djela za koja su zapriječene kazne dugotrajnog zatvora. Lica lišena slobode su u pravilu vezana sredstvima za vezivanje sve do početka ljekarske intervencije, a zatim u skladu sa svakom konkretnom	

			procjenom, sredstva za vezivanje se uklanjaju kako bi se omogućio adekvatan i nesmetan rad ljekarskog osoblja. Međutim ukoliko postoji procjena o visokom stepenu prijetnje po policijske službenike i ljekarsko osoblje, kao i mogućnost samopovrijeđivanja osobe lišene slobode u trenutku pružanja ljekarske pomoći ili pregleda, sredstva za vezivanje se uklanjaju.	
8. Prep. 42.	CPT ponavlja preporuku da BiH vlasti preduzmu korake kojima će se osigurati da sva pritvorena lica budu obaviještena, uključujući u pisanoj formi na odgovarajućem jeziku koji razumiju, o svojim pravima od samog početka toka pritvora (tj. od trenutka kada su u obavezi da ostanu u policiji). Navedeno bi se trebalo osigurati pružanjem jasnih usmenih informacija na samom početku, koje će se što prije (odnosno odmah po dolasku u policijske prostorije) dopuniti dostavljanjem pisanog obrasca u kojem se na direktan način navode njihova prava. Nadalje, Komitet takođe preporučuje da se sastave pisani informativni listovi, sa jasnim osvrtom na pravo pritvorenog lica da obavijesti treću stranu i da pristupi advokatu, kako je navedeno u članu 5 ZKP-a i da listovi budu dostupni na jezicima koji su najčešće u upotrebi.	-FMP -MP RS -MUP RS	<p>MUP RS - U svim situacijama lišenja slobode lica obavezno popunjava potvrda o pravima lica lišenog slobode, gdje lice lišeno slobode svojeručnim potpisom potvrđuje upoznavanje sa pravima i lično iskaznim stavom u pogledu određenog prava. Međutim, iskustva govore da lica lišena slobode u najvećem broju slučajeva ne stavljaju zahtjev za branioca, zahtjev za medicinskim osobljem ili zahtjev za obavještavanje člana uže porodice, prijatelja i ostalih ili ne žele da stave bilo kakav potpis na pismena koja se sačinjavaju u vezi sa lišenjem slobode. Najčešće se radi o razlozima lične prirode, kao što su osuda članova porodice, članova lokalne zajednice gdje živi, loša materijalna situacija i sl. Napominjemo da Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj: 53/12, 91/17 i 66/18) propisuje kada osumnjičeni, odnosno optuženi mora imati branioca odnosno postavljanje branioca zbog slabog imovinskog stanja osumnjičenog.</p> <p>MUP KS - Prilikom lišenja slobode sve osobe budu u potpunosti upoznate sa svojim pravima, kako je to propisano Zakonom o krivičnom postupku FBiH, a nakon uvođenja obrasca "Potvrda o pravima osobe lišene slobode", istima se obavezno uručuje jedan primjerak Potvrde. Osobe lišene slobode, nakon kriminalističke obrade, a do donošenja konačne odluke o otpustu iz službenih prostorija ili predaji u dalju nadležnost Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo, smještaju se u prostorije za zadržavanje osoba lišenih slobode, gdje im je osigurana i ishrana. Prilikom ispitivanja svakog lica odnosno od momenta njegovog lišenja slobode, zbog postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, istom se omogućiti pravo na vlastito angažovanje branioca, te se u tu svrhu ponudi i lista advokata Regionalne advokatske komore Sarajevo. Prilikom obavljanja razgovora i ispitivanja osumnjičenog lica, ispitivanje se provodi isključivo u skladu sa odredbama ZKP F BiH, odnosno pitanja se koncipiraju u skladu sa osnovnim elementima bića krivičnog djela za koje se lice lišeno slobode tereti, te se potom postavljaju i kontrolna</p>	

			<p>pitanja kojima se provjerava istinitost navoda, a sve poštujući izbor osumnjičenog da može odgovarati ili odbiti da odgovara na postavljena pitanja, uz konsultaciju sa svojim braniocem. Osobe lišene slobode se upoznaju sa članom 5. i članom 6. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, te se istima izdaju potvrde o pravima osoba lišenih slobode od dana stupanja na snagu Uputstva o postupanju sa osobama lišenim slobode u Upravi policije MUP-a Kantona Sarajevo.</p>	
<p>9. Prep. 43</p>	<p>CPT ponavlja preporuku da vlasti BiH preduzmu mjere kako bi osigurale da evidencije o pritvoru osoba lišenih slobode u policijskim stanicama daju potpun i tačan prikaz svih značajnih događaja koji se dešavaju tokom perioda koje je pritvoreno lice provodi u policijskom pritvoru. Posebno treba voditi računa o tačnom evidentiranju vremena zvaničnog početka lišenja slobode, vremena kada se kontaktira advokat/branilac po službenoj dužnosti ili privatno, vrijeme kada je imenovani advokat službeno određen i vrijeme/na kada advokat zapravo dolazi u policijsku stanicu.</p>	<p>-SIPA -FUP -MUP RS</p>	<p>Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA): - Državna agencija za istrage i zaštitu (u daljem tekstu: Agencija) ne posjeduje prostorije za pritvor osoba lišenih slobode, već za zadržavanje osoba lišenih slobode koriste se prostorije drugih policijskih agencija koje pružaju svu neophodnu pomoć Agenciji prilikom zadržavanja takvih osoba u zakonom predviđenom roku, a prije sprovođenja tužiocu, što je regulisano članom 139. st. (1) i (2) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine. Ipak, želimo istaći da se u Agenciji uredno vode evidencije u kojima se evidentiraju sva lica lišena slobode i sa svim značajnijim događajima koji se dešavaju tokom lišavanja slobode i zadržavanja navedenih lica u predviđenom zakonskom roku, a između ostalog komunikacija sa nadležnim sudom i tužilaštvom, obavještenje o pravima lica lišenog slobode, zahtjev za braniocem (datum i vrijeme i potpis lica lišenog slobode), zahtjev za medicinskim osobljem (datum i vrijeme i potpis lica lišenog slobode), zahtjev za obavještenjem člana uže porodice, prijatelja i drugih (datum i vrijeme i potpis lica lišenog slobode), Napominjemo da se prilikom lišenja slobode svako lice upoznaje sa svojim pravima koja su propisana u članu 5. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine.</p> <p>MUP RS - Pravilnikom o sadržaju, načinu vođenja i rokovima čuvanja evidencija koje vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova ("Službeni glasnik RS", broj: 50/17) i Pravilnikom o izmjenama i dopunama Pravilnika o sadržaju, načinu vođenja i rokovima čuvanja evidencija koje vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova ("Službeni glasnik RS", broj: 102/18), u članu 16. propisan je način vođenja evidencije lica lišenih slobode po bilo kom osnovu (evidencija se vodi elektornski i čuva trajno) koju prati pojedinačni dosije lica u kojem se nalaze propisani obrasci za ostvarivanje njihovih prava. Predmetna evidencija predviđa unos detaljnih podataka</p>	

		<p>koji se odnose na podatke o licu koje je lišeno slobode, podatke o samom lišenju slobode, podatke o preuzimanju lica lišenog slobode, podatke o preuzimanju lica lišenog slobode radi kriminalističke obrade od policijskih službenika unutar organizacione jedinice koja je izvršila lišenje slobode, podatke o komunikaciji sa nadležnim sudom i tužilaštvom te podatke o načinu transporta – dovođenja ili sprovođenja lica lišenog slobode. Uputstvo o postupanju sa licima lišenim slobode (koje je usklađeno sa dosadašnjim preporukama CPT-a), predviđa priloge koji su sastavni dio Uputstva koji se odnose na sljedeće obrasce: potvrda o lišenju slobode (pravni osnov ZKP RS ili Zakon o prekršajima), prava lica lišenog slobode, potvrda o prihvatu lica lišenog slobode, potvrda o predaji lica lišenog slobode, zapisnik o pregledu lica, zapisnik o pretresanju, izvještaj o izvršenom pretresanju lica bez naredbe, potvrda o privremenom oduzimanju predmeta, potvrda o predaji privremeno oduzetih predmeta, potvrda o otpustu lica lišenog slobode i potvrda o vraćanju privremeno oduzetih predmeta.</p> <p><u>MUP KS</u> - Službena evidencija „evidencija osoba lišenih slobode“ vodi se u okviru svake organizacione jedinice u Sektoru kriminalističke policije, na zakonom propisanom obrascu, koji je veoma detaljan po pitanju svih značajnih elemenata, preciznim vremenima u poduzimanju pojedinih radnji prema osobama lišenim slobode (precizno vrijeme i mjesto lišenja slobode, precizno vrijeme obavještanja tužilaštva i dr.), a posebno podataka o zakonskom osnovu lišenja, načinu postupanja sa osobom lišenom slobode, poštivanju njegovih osnovnih ljudskih prava i sloboda. Navedena evidencija se obavezno kontroliše od strane neposrednog rukovodioca i podložna je internim kontrolama i revizijama nadležnih organizacionih jedinica unutar Uprave policije. Evidencija o osobama lišenim slobode se vodi uredno i ažurno, te se upisuje dan, vrijeme, mjesto, razlog lišenja slobode i drugi podaci koje zahtijeva propisana Evidencija.</p> <p><u>MUP ZDK</u> - U Upravi policije ovog Ministarstva ispravno popunjavanje svih evidencija lišenja slobode osigurava se kroz redovne obuke svih policijskih službenika od strane Odsjeka za edukaciju, te kontinuirane kontrole od strane rukovodioca organizacionih jedinica, ka oi kontrole od strane uposlenika Uprave policije ovlaštenih za vršenje poslova' kontole i nadzora rad policijskih službenika.</p>	
--	--	---	--

<p>10. Prep. 45.</p>	<p>CPT ponavlja svoju preporuku da vlasti sačine kodeks profesionalnog ponašanja tokom policijskih intervjua. Kodeks bi se trebao odnositi na, inter alia, sljedeće aspekte: sistematično obavještanje pritvorenika o identitetu lica prisutnih tokom intervjua (ime i/ili broj) kao i pravo pritvorenika na šutnju tokom intervjua; odobreno trajanje intervjua; periode odmora između sesija tokom kojih se postavljaju pitanja i pauza tokom intervjua; mjesta na kojima se intervjui mogu obavljati; ispitivanje lica koja su pod uticajem droge, alkohola ili lijekova ili koji su pod uticajem nedavnog stresa ili su potrešeni.</p> <p>Kodeks bi takođe trebao navesti sistematično audio i video snimanje od momenta početka intervjua do njegovog kraja, identitet svake osobe koja je prisutna tokom intervjua, sve zahtjeve koje je iznijela pritvorena osoba i pitanja koja su postavljena tokom intervjua. Situacija posebno ranjivih osoba (npr. sa mentalnim poremećajima) trebala bi imati posebne mehanizme zaštite prava tih osoba. Konačno, intervjuisana lica ne bi trebala biti tjerana da stoje duže vremenske periode ili da se stavljaju u stresne pozicije i moraju imati direktan pristup vodi i mora im se ponuditi hrana u odgovarajućim fazama intervjua.</p> <p>Komiteti želi biti informisan o tome da li su prostorije za ispitivanje unutar policijske stanice opremljene audio vizuelnom opremom i o tome da li se ispitivanje osumnjičenih obavlja u takvim prostorijama.</p> <p>Konačno, CPT preporučuje da se svi <u>nestandardni predmeti</u> koji se mogu koristiti za zlostavljanje (kao što su bejzbol palice) odmah uklone iz svih policijskih prostorija u kojima se osobe drže ili ispituju. Svi takvi predmeti zaplijenjeni tokom krivičnih istraga trebaju biti upisani u poseban registar, propisno označeni (naznačiti slučaj na koji se odnose) i čuvani u namjenskoj prostoriji.</p>	<p>-SIPA -FUP -MUP RS</p>	<p>SIPA - Ističemo da Agencija ne posjeduje prostorije za pritvor osoba lišenih slobode. Međutim, što se tiče obavljanja intervjua sa osumnjičenim osobama za izvršenje krivičnih djela želimo istaći jasno propisanu zakonsku i podzakonsku proceduru obaveznog sačinjavanja zapisnika o ispitivanju osumnjičenog, što su u obavezi pridržavati se svi policijski službenici Agencije tokom preduzimanja takvih radnji. Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog ima propisane obavezne dijelove koji se tiču toka i sadržaja preduzete radnje, kao i prava i obaveza osumnjičenog, kao što je, između ostalog, sljedeće: broj sačinjenog zapisnika o ispitivanju osumnjičenog; mjesto i datum sačinjavanja zapisnika; broj krivičnog predmeta; osumnjičeno lice/lica i zbog kojeg krivičnog djela; ko je sve prisutan obavljanju intervjua (policijski službenik, zapisničar, osumnjičeni i branilac); kada je, odnosno u koliko sati ispitivanje započeto; obavještenje osumnjičenog da se saslušanje snima na audio ili video traku; obavještenje osumnjičenog da su u ravnopravnoj upotrebi bosanski, srpski i hrvatski jezik i službena pisma latinica i ćirilica, te da ima pravo da koristi maternji jezik kao i pravo na usmeno prevođenje ukoliko ne razumije jezik na kome se vodi postupak; da će mu se po završetku ispitivanja predati kopija zapisnika; iznose se osnovi sumnje da je počinio krivično djelo i njegova određenost u zakonu; zatim se upozna se sa pravima i to: da nije dužan iznositi svoju odbranu, niti odgovarati na postavljena pitanja; da može uzeti branioca po svom izboru koji može biti prisutan njegovom ispitivanju, kao i pravo na branioca bez naknade ako prema svom imovnom stanju ne može da snosi troškove svoje odbrane; može da se izjasni o djelu koje mu se stavlja na teret i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, i ako to učini u prisustvu branioca takav iskaz je dozvoljen kao dokaz na glavnom pretresu i bez njegove saglasnosti može biti pročitan i korišten na glavnom pretresu; pravo da u toku istrage razmatra spise i pregleda pribavljene predmete koji mu idu u korist, osim ako je riječ o spisima i predmetima čije bi otkrivanje moglo da dovede u opasnost cilj istrage; da može da se odrekne prava na branioca i da može da iznese svoju odbranu bez prisustva branioca, o čemu će, prije davanja izjave, izričito da se opredijeli; upozna se da se ne može odreći prava na prisustvo branioca u slučaju obavezne odbrane; poučava se da ukoliko se odrekne prava da uzme branioca, a kasnije u toku ispitivanja ili u daljem toku postupka izrazi želju da uzme branioca,</p>	
-----------------------------	--	-----------------------------------	--	--

		<p>ispitivanje će se odmah prekinuti i ponovno će se nastaviti kada dobije branioca ili se branilac postavi ili ako izrazi želju da nastavi da odgovara na pitanja; ukoliko se odrekne prava da ne iznosi odbranu i da ne odgovara na postavljena pitanja omogućit će se da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji mu idu u korist; prekid i nastavak snimanja; da ima pravo da pročita zapisnik ili zahtjevati da mu se pročita; da li ima prigovora na zapisnik, da li želi da potpiše zapisnik; kada je ispitivanje završeno i ko je izvršio snimanje na audio ili video traku i da se isto prilaže spisima predmeta; potpis osumnjičenog, zapisničara i policijskog službenika. Osim toga, ističemo da je pored gore navedenih odredbi, te drugih zakonskih i podzakonskih propisa kojeg su dužni da se pridržavaju policijski službenici tokom obavljanja službenih radnji, u Agenciji na snazi Etički kodeks policijskih službenika Državne agencije za istrage i zaštitu koji je usuglašen sa standardima Evropskog kodeksa policijske etike donesenog od strane Vijeća Evrope. Kodeksom se određuju etičke i zakonske smjernice za profesionalno vršenje dužnosti policijskih službenika. Također, napominjemo da u zgradi gdje je smještena Agencija postoji posebna prostorija za ispitivanje osumnjičenih lica koja je opremljena audio i video tehnikom za snimanje intervjua, te kancelarijskim namještajem i kao takva je jasno i vidno označena, a u Agenciji nema nestandardnih predmeta koji se mogu koristiti za zlostavljanje (kao što su bejzbol palice).</p> <p><u>MUP RS</u> - Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske trenutno nema kodeks profesionalnog ponašanja tokom policijskog intervjua.</p> <p><u>MUP KS</u> - Po pitanju audio-video snimanja razgovora, odnosno ispitivanje osoba lišenih slobode, isti se ne vrše, jer još uvijek ne postoje tehnički uvjeti za takvo postupanje. Sektor kriminalističke policije u Upravi policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo je s ciljem realizacije preporuke sačinio Plan pripremnih aktivnosti s ciljem uspostave prostorija za vođenje intervjua sa audio i video opremom za snimanje u Upravi policije broj: 02/3-3-08/20 od 14.04.2020. godine. U službenim prostorijama u kojim se nalaze lica lišena slobode i prema kojima se preduzimaju zakonske mjere i radnje, a koje su ujedno i prostorije u kojima se saslušavaju svjedoci i ispituju osumnjičena lica, ne smiju držati niti nalaziti bilo kakvi predmeti koji nisu dio službene opreme i sredstava, odnosno koji nisu zaduženi i kao takvi evidentirani serijskim</p>	
--	--	---	--

			<p>brojem a koji mogu biti korišteni od strane policijskih službenika za eventualno zastrašivanje, zlostavljanje ili mučenje. Naglašavamo da je Ured policijskog komesara, Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo činio sve kako bi se jasno podržavale i promovisale Preporuke CPT-a koje se odnose na zastrašivanje, zlostavljanje ili mučenje osoba lišenih slobode. Bilo kakav oblik zlostavljanja osoba lišenih slobode, može predstavljati težu povredu službene dužnosti policijskih službenika i činiti obilježje krivičnog djela Zlostavljanje u službi ili Iznuđivanje iskaza za koje će se u skladu s propisanom procedurom provesti postupak u cilju utvrđivanja eventualne disciplinske i krivične odgovornosti.</p> <p>MUP ZDK- U narednom period je planirano da se obezbijedi postavljanje opreme za snimanje video zapisa u svim prostorijama za zadržavanje i prostorijama u kojim se vrši ispitivanje. Razlog nepokrivenosti video nadzorom svih pomenutih prostorija je isključivo finansijske prirode.</p>	
USLOVI PRITVORA				
11. Prep. 50.	<p>CPT poziva vlasti da poduzmu neophodne korake kako bi osigurali da su svi policijski objekti za zadržavanje na teritoriju Bosne i Hercegovine čisti i da imaju adekvatno osvjjetljenje (tj. dovoljno za čitanje, osim u periodima spavanja) i ventilaciju; preferabilno, takvi objekti bi trebali imati prirodno svjetlo. Kada je potrebno, prostorije za policijsko zadržavanje trebaju biti adekvatno zagrijavane. Nadalje, sve ćelije koje se koriste za pritvor tokom noći trebaju biti opremljene sredstvima za odmor tokom takvih zadržavanja (npr. krevet ili platformu za spavanje) i pokrivače. Pored toga, treba omogućiti i da se svim osobama u pritvoru u policijskim stanicama ponudi hrana i voda u odgovarajućim intervalima (najmanje jedan topli obrok na dan).</p> <p>CPT takođe preporučuje da nijedna ćelija nema površinu manju od 6m² ako se koristi za pritvor preko noći. U stvari, Komitet smatra da bi bilo poželjno da jednokrevetne ćelije u policijskom pritvoru koje se</p>	<p>-FUP -MUP RS -MUP HNK -MUP USK -MUP KS -MUP ZDK</p>	<p>MUP RS - Što se tiče površine prostorija koja se koriste za smještaj lica lišenih slobode u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske ni jedna od njih nije manja od preporučene veličine. Takođe, u skladu sa raspoloživim budžetskim sredstvima, preduzmimaju se sve aktivnosti da se otklone uočeni nedostaci i adekvatno opreme prostorije za smještaj lica lišenih slobode (nabavka audio i video opreme, zvana za poziv, ventilacijska oprema, kreveti, higijenska sredstava, adekvatno osvjjetljenje i grijanje, hrana, voda i sl.). Nove prostorije za smještaj lica lišenih slobode Odsjeka za čuvanje lica lišenih slobode Policijske uprave Banja Luka u Centru za obuku u Zalužanima su počele sa radom 20.03.2020. godine. i iste ispunjavaju sve predviđene norme iz preporuke.</p> <p>MUP KS - Prostorije za zadržavanje osoba lišenih slobode su tipske i napravljene su za ovu namjenu u skladu sa Evropskim standardima (7 m² i više) te stoga zadovoljavaju sve standarde za zadržavanje osoba lišenih slobode – adekvatno osvjjetljenje (dovoljno za čitanje), ventilaciju, zagrijavanje, sredstva za odmor (krevet, platforme za spavanje i pokrivači). Ishrana za osobe lišene slobode se organizira tako da se za</p>	Kontinuirano

	<p>koriste za pritvor preko noći imaju površinu od 7m² . U tom pogledu, CPT želi dobiti potvrdu da se dvije ćelije u Policijskoj stanici Centar Mostar više ne koriste za pritvor preko noći.</p> <p>CPT želi dobiti detaljne informacije o preduzetim koracima kako bi se osiguralo da se gore pomenuti zahtjevi ispune u svakoj policijskoj stanici koja je posjećena tokom posjete 2021. godine. Takođe želi biti obaviješten kada bude puštena u rad nova pritvorska jedinica u prizemlju zgrade MUP-a Unsko-sanskog kantona.</p>		<p>osobe lišene slobode od strane policijskih službenika – dežurnih u prostorijama za zadržavanje osoba lišenih slobode, može poručiti adekvatan obrok sa jelovnika koji je dostavljen od ugovorenog dobavljača hrane. Ovisno o tome kad je osoba lišena slobode, i kad je dovedena i primljena u prostorijama za zadržavanje osoba lišenih slobode, može biti zadržana maksimalno 24 sata. Za vrijeme boravka u prostorijama za zadržavanja osoba lišenih slobode, svakoj osobi lišenoj slobode su osigurana 03 (tri) obroka ishrane. U okviru planiranih mjera s ciljem dosljednog postupanja po preporuci, Uprava policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo je obezbijedila rekonstrukciju i opremanje prostorija za zadržavanje osoba lišenih slobode kroz ulaganje određenih materijalno-tehničkih sredstava, koji su potvrđeni aktom Sektora za materijalno-finansijske poslove broj 02/6-107/20 od 02.04.2020. godine, kojim su izvršeni radovi: uređenje zidova u prostorijama, zamjena i instaliranje adekvatnog ventilacijskog i klimatizacijskog uređaja, zračni i vodeni sistemi (za hlađenje i grijanje prostorija), zamjena ležajeva, sanacija sanitarnih čvorova betonskih umivaonika i ugradnja novih, zamjena postojećih sijalica i postavljanje LED rasvjete, odvajanje pregrada toaleta u ćelijama prostorija za zadržavanje osoba lišenih slobode, odnosno ugradnja novih sanitarnih kabina u skladu sa evropskim standardima, nabavka novih dušeka, jastuka, jastučnica, i nepromoćivih zaštitnih navlaka sa lastišom za dušeke. Takođe, postupa se po instruktivnoj depeši broj 02/1-21/20, od 06.04.2020. godine.</p> <p><u>MUP HNK</u> - U Policijskoj stanici Mostar-Centar i dalje se koriste prostorije za zadržavanje koje ne zadovoljavaju potrebni minimalni površinski standard od 6 m². Iste će se nastaviti i dalje koristiti jer ne postoji mogućnost preinake tih prostorija, niti postoje zamjenske prostorije. U budućnosti je planirano proširenje zgrade Policijske uprave Mostar u kojoj je smještena Policijska stanica Mostar-Centar dogradnjom postojećeg dijela ovog objekta. U okviru projekta proširenja planirat će se izgradnja novih prostorija za zadržavanje sukladno preporukama CPT-a. Napominjemo da sve aktivnosti u pogledu dogradnje postojećeg dijela zgrade PU Mostar u kojoj je smještena PS Mostar-Centar ovise od raspoloživih budžetskih sredstava koja se planiraju na godišnjem nivou.</p> <p><u>MUP ZDK</u> - Uslovi u pritvoru su adekvatni i zadovoljavaju preporučene</p>
--	--	--	--

			standard CPT-a. Svim osobama lišenim slobode je obezbjeđen krevet za zadržavanje preko noći, te hrana i voda, prostorije imaju otvor za prirodno svjetlo, a po potrebi i ventilaciju. Sve prostorije za zadržavanje koje se koriste za zadržavanje lica tokom noći, opremljene su sredstvima za odmor (platforme za spavanje i prekrivači).	
ZATVORSKE USTANOVE				
12. Prep. 52.	CPT preporučuje da vlasti BiH pošalju jasnu poruku zatvorskom osoblju na državnom i nivou FBiH da pribjegavanje sredstvima sputavanja i verbalnog zlostavljanja zatvorenika, kao i drugi oblici nepoštovanja ili provokativnog ponašanja prema zatvorenicima, nisu prihvatljivi i da će se snositi odgovarajuće sankcije. Nadalje, svaka primjena upotrebe sile i sredstava sputavanja treba biti u potpunosti dokumentovana i podvrgnuta rigoroznom nadzoru uprave zatvora. Komitet takođe preporučuje da se svakom zatvorskom službeniku na nivou FBiH i na državnom nivou obezbijedi redovna obuka o korištenju sredstava sputavanja, uključujući tehnike ručne kontrole i vještine deeskalacije, kako bi se osiguralo da se sve intervencije za rješavanje problema zatvorenika budu vođene profesionalno.	-MP BIH -FMP -MP RS	Federalno ministarstvo pravde (FMP) - Federalno ministarstvo pravde potvrđuje da je tokom nadzora kao i sastancima sa upravom Zavoda upozorilo da svaka primjena upotrebe sile i sredstava sputavanja treba biti u potpunosti dokumentovana i podvrgnuta nadzoru uprave zatvora. Navodimo da je tokom svake upotreba sredstva prinude obaveza Zavoda da dostavi FMP na provjeru da li je bila opravdana ili ne. Ako je ne opravdana upotreba podliježe pokretanju krivičnog i disciplinskog postupka. Svaki zatvorski policajac prođe osnovnu obuku o korištenju sredstava sputavanja, uključujući tehnike ručne kontrole i vještine deeskalacije, kako bi se osiguralo da se sve intervencije za rješavanje problema zatvorenika budu vođene profesionalno.	
13. Prep. 55.	CPT preporučuje da vlasti Federacije Bosne i Hercegovine preduzmu korake kako bi osiguralo da se manje ćelije smještene na zapadnoj strani zgrade KPZ Sarajevo budu renovirane, da se zamijene sanitarne instalacije i sanitarni čvorovi da se u potpunosti odvoje od ostaka ćelije jer nisu adekvatni. Nadalje, ove ćelije bi se trebale koristiti samo za smještaj jedne osobe	-FMP	FMP - Kazneno – popravni zavod Sarajevo je koristeći IPA sredstva EU i preko budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, preduzeo nove korake na izgradnji nove zatvorske jedinice na lokalitetu Igman, koji će brojati cca 300 mjesta sa svim pratećim segmentima i elementima, sa akcentom na epidemiološke i higijenske mjere i potrebne standarde.	2022-2023
14. Prep. 56.	CPT poziva vlasti Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine da radikalno unaprijede režim koji se nudi pritvorenicima. Cilj bi trebao biti osigurati da svi zatvorenici mogu provesti razuman dio dana (tj.	-MP BIH -FMP -MP RS	FMP - Stavljanjem u funkciju novih objekata u KPZ Sarajevo i KPZ Mostar značajno će se unaprediti režim u radu sa pritvorenicima shodno predviđenim zakonskim kriterijima, a u međuvremenu će se poduzeti mjere da se svim pritvorenim osobama ponude dva sata vježbe na	2022-2023

	<p>8 sati) izvan svojih ćelija, zauzeti svrsishodnim aktivnostima različite prirode (gropne aktivnosti; rad, preferabilno sa stručnom vrijednošću; obrazovanje; sport). Dvorišta za vježbanje se trebaju održavati u adekvatnom stanju i čista, a treba instalirati zaklon od nepovoljnog vremena i opremu za fitnes, zajedno sa klupama za odmor.</p> <p>Nadalje, odmah treba preduzeti mjere kako bi se osiguralo da se svim pritvorenim osobama ponude dva sata vježbe na otvorenom svaki dan, u skladu sa odredbama Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine.</p>		<p>otvorenom svaki dan, u skladu sa odredbama Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine.</p>	
<p>15. Prep. 57.</p>	<p>CPT preporučuje da vlasti Federacije Bosne i Hercegovine za žene zatvorenice osmisle pristup zasnovan na poštivanju rodne specifičnosti nudeći im značajniji kontakt s ljudima i psihološku pomoć kako bi se nadoknadili produženi periodi de facto samice kojima bi povremeno mogle biti izložene. Nadalje, potrebno je uspostaviti posebne aranžmane kako bi se ublažili efekti bilo kakvog de facto zatvaranja žena, uključujući i to da li je apsolutno neophodno, za potrebe istrage, da se majka spriječi da viđa svoju djecu. CPT želi biti obaviješten o broju žena koje se nalaze u KPR Sarajevo i Zenica , 1. aprila i 1. juna 2022. godine i o režimu koji im je omogućen.</p>	<p>-FMP</p>	<p>FMP - U postupanju sa ženama pritvorenicama primjenjuju se odredbe Zakona o kaznenom postupku Federacije BiH, ZIKS-a Federacije BiH i Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje mjere pritvora kojim je uređen način postupanja sa osobama koje izdržavaju mjeru pritvora. Pristup ženama pritvorenicama je u potpunosti zasnovan na poštivanju njihove rodne specifičnosti, uz potpuno poštivanje njihovog dostojanstva. Njihov kontakt sa članovima porodice i drugim ljudima je u nadležnosti suda pred kojim se vodi krivični postupak.</p> <p>Rad sa ženama pritvorenicama u pritvoru u principu obavljaju osobe istoga spola, odnosno zatvorske policajke-stražarke. Odmah po prijemu žena u pritvor obavlja se medicinski i ljekarski pregled. Zdravstvena zaštita žena pritvorenica u pritvoru KPZ ZT Zenica je povjerena zdravstvenoj službi zavoda, stalno zaposlenom zatvorskom ljekaru, stalno zaposlenom ljekaru specijalisti neuropsihijatru, stalno zaposlenom ljekaru stomatologu i stalno zaposlenom muškom i ženskom psihologu. Svaki drugi preporučeni specijalistički pregledi se odmah obavljaju u javnim zdravstvenim ustanovama na način da se žena pritvorenica izvodi iz pritvora, a o izvođenju se odmah obavještava nadležni sud. Sva prikupljena medicinska dokumentacija se odlaže u njihov zdravstveni karton, a svaki ljekarski pregled se također evidentira u zdravstveni karton odmah nakon pregleda radi historije bolesti i toka liječenja. U slučaju da žena pritvorenica bude upućena u zavod za žene radi izvršenja kazne zatvora, njen zdravstveni list se dostavlja nadležnoj kazneno-popravnoj ustanovi.</p> <p>Žene pritvorenice u sobi i na svježem zraku borave odvojene od muških pritvorenih osoba. Osiguran je svakodnevni pritup toploj vodi i kupatilu.</p>	

			<p>Napominjem saradnju nadležnih sudova i stalno zaposlenog socijalnog radnika KPZ ZT Zenica sa JU Centar za socijalni rad, a radi ostvarivanja prava i mogućnosti žena pritvorenica.</p> <p>Njihova veza sa advokatom je nesmetana.</p> <p>Broj žena u pritvoru KPZ ZT Zenica u 2021 godini je 6 (šest). Broj žena u pritvoru KPZ ZT Zenica u 2022 godini je 3 (tri). U principu režim koji se porovodi u pritvoru prema osobama ženskog spola je blaži, cijeneći činjenicu da pripadaju ranjivoj kategoriji.</p> <p>O prednje navedenom Kazneno – popravni zavod Sarajevo je preduzeo sve mjere i radnje po kojim će u potpunosti ispoštovati zahtjevane segmente. Međutim napominjemo da je kontakt sa ljudima regulisan od strane postupajućeg suda, te da na to KPZ Sarajevo ne može utjecati. U KPZ PT 1. aprila nalazile su se 4 pritvorenice, dok je trenutno stanje 3 pritvorenice.</p>	
USLUGE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE				
16. Prep. 58.	<p>CPT poziva Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo pravde Federacije Bosne i Hercegovine da zajedno poduzmu neophodne korake kako bi se unaprijedila zdravstvena zaštita, uzimajući u obzir preporuke sadržane u ovom izvještaju.</p> <p>Nadalje, Komitet vjeruje da će nalazi iz oblasti zdravstva kao i preporuke predstavljene u ovom izvještaju biti dostavljeni zatvorskom zdravstvenom osoblju u svim zatvorskim ustanovama u nadležnosti Ministarstva pravde FBiH.</p>	<p>-MINIST. ZDRAVLJA FBiH -FMP</p>	<p>FMP - Sve navedene preporuke će biti dostavljane zatvorskom zdravstvenom osoblju u svim zatvorskim ustanovama u nadležnosti Ministarstva pravde FBiH.</p>	2022
17. Prep. 59.	<p>CPT preporučuje da vlasti Federacije Bosne i Hercegovine povećaju broj zdravstvenog osoblja u KPZ Sarajevo osiguravajući ekvivalent ljekara opšte prakse sa pola radnog vremena i u KPZ Mostar kroz osiguranje prisustva ljekara opšte prakse četiri puta sedmično u redovnim intervalima. CPT preporučuje da se oba zatvora KPZ Mostar i Sarajevo opreme defibrilatorima i da se osoblje obuči za njihovu</p>	<p>-FMP</p>	<p>FMP - Kazneno–popravni zavod Sarajevo preseljenjem u nove zatvorske prostorije će preduzeti aktivnosti nabavke najmodernijih medicinskih aparata i pomagala. Novi objekat će biti opremljen sa rendgen aparatom pored sve druge opreme urgentnog karaktera. Pokrenute su konkursne procedure, kako bi se popunili kapaciteti sa adekvatnim medicinskim kadrovima.</p> <p>U KPZ Mostar u toku je postupak nabave defibrilatora. Doktor opće</p>	Kraj 2022 i tokom 2023. godine

	<p>upotrebu a zatvor u Bijaću sa maskom za kiseonik kao i da osoblje u obje ustanove bude obučeno za njihovu upotrebu.</p>		<p>prakse dolazi 3 dana redovno, a ostale dane dolazi po pozivu. Obzirom na skoro očekivani završetak novog objekta KPZ-Mostar, medicinska Služba će biti opremljena modernom i suvremenom opremom.</p> <p>KPZ PT Bijać će u skladu sa datom Preporukom i budžetom za 2023. godinu planirati i izvršiti nabavku medicinske opreme i maske za tretman medicinskim kisikom u prostorijam Zavoda, a nakon toga i izvršiti potrebnu obuku medicinskog osoblja za rukovanje i upotrebu istim.</p>	
<p>18. Prep. 60.</p>	<p>CPT ponavlja svoju preporuku da se preduzmu koraci da zatvorske zdravstvene službe u KPZ Mostar i Sarajevo, kao i druge medicinske službe u zatvorima u FBiH, u potpunosti ispune svoju ulogu u sprečavanju zlostavljanja, osiguravajući da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ljekari ukažu na kraju svog nalaza o traumatskim povredama, kad god su u mogućnosti, bilo kakve kauzalne veze između jednog ili više objektivnih medicinskih nalaza i izjava dotične osobe; - nalazi o traumatskim povredama vezani za povrede koje su mogle vjerovatno nastati zlostavljanjem (čak i u nedostatku izjave) se automatski prosljeđuju organu ovlaštenom za vođenje istrage, uključujući krivičnu, o predmetu, bez obzira na želje dotične osobe; - Ljekar savjetuje dotičnog zatvorenika da pisanje takvog nalaza spada u okvir sistema za sprečavanje zlostavljanja, da ovaj nalaz automatski mora biti prosljeđen jasno preciziranom istražnom organu i da takvo prosljeđivanje nije isto što i ulaganje pritužbe u ispravnom obliku; - se uvede registar traumatskih povreda primijećenih na zatvorenicima u svim zatvorskim ustanovama u FBiH. <p>Nadalje, u skladu sa preporukom navedenom u odlomku</p>	<p>-FMP</p>	<p>FMP - Iz dostavljenog izvještaja Kazneno-popravni zavod Sarajevo u potpunosti primjenjuje naznačene parametre i posjeduje evidencije navedenih segmenata, te postupa po zakonskoj regulative kojima je predmetna oblast regulisana.</p> <p>KPZ Mostar je nabavio dva protokola za traumatske ozljede u koji se upisuju povrede pri dolasku u Zavod, kao i boravkom u Zavodu nakon povreda zadobijenih u Zavodu, sačinjava se službena zabilješka i uvodi u karton.</p> <p>Uspostavljen je sistem procedura gdje doctor svu papirologiju dostavlja direktoru, a on istražnim tijelima.</p> <p>Registar traumatskih povreda je već u procedure.</p>	<p>2022-2023</p>

	19, povjerljivost medicinskih pregleda treba poštovati i rezultat pregleda dostaviti pritvoreniku i na zahtjev njenom ili njegovom advokatu ² . Konačno, zdravstveni pregled zatvorenica po prijemu bi trebao uključivati skrining na seksualno zlostavljanje ili druge oblike rodno zasnovanog nasilja počinjenog prije ulaska u zatvor. ³			
19. Prep. 61.	CPT ponavlja svoju preporuku da se u svim zatvorima poštuje povjerljivost medicinskih pregleda.	-MP BIH -FMP -MP RS	FMP će poslati dopis da se u svim zatvorima poštuje povjerljivost medicinskih pregleda.	2022
20. Prep. 62.	CPT preporučuje da sistematičan skrining ili aktivno traženje slučajeva tuberkuloze, dobrovoljno savjetovanje i testiranje krvno prenosivih infekcija HIVa i hepatitisa B/C treba ponuditi u zatvorima u FBiH. Nadalje, uniformna dostupnost liječenja za hepatitis C i antiretroviralno liječenje HIVa treba ponuditi u svim zatvorskim ustanovama.	-FMP	FMP - Tokom prijema zatvorenika izvrši se zdravstveni pregled nakon čega se unesu u zdravstveni karton sve medicinske indikacije i potrebe. Skrining ili aktivno traženje slučajeva tuberkuloze, dobrovoljno savjetovanje i testiranje krvno prenosivih infekcija HIVa i hepatitisa B/C se provodi ako za to postoji medicinska potreba ili zahtjev zatvorenika.	
21. Prep. 63.	Komitet smatra da u kontekstu programa cijepljenja protiv virusa Covid-19 osnovni princip mora biti preduzimanje svih mogućih mjera za zaštitu zdravlja i sigurnosti svih osoba lišenih slobode. Takvo djelovanje doprinosi očuvanju zdravlja i sigurnosti osoblja. Dakle, nema opravdanja za nametanje ograničenja i traženje prethodnog odobrenja pravosudnih organa u kontekstu politike vakcinacije pritvorenih lica. CPT ponavlja svoju preporuku da se obustavi učešće sudova u pitanjima	-MP BIH -FMP -MPRS	FMP - Svim zatvorenicama u FBiH je omogućeno cijepljenja protiv virusa Covid-19.	

² Vidjeti, na primjer, pravilo 6 Pravila Ujedinjenih nacija za postupanje sa ženama zatvorenicama i mjere izvan pritvora za žene prestupnice (Pravila iz Bangkoka) A/RES/65/229 od 16. marta 2011.

³ U Državnom zatvoru testiranje na prenosive bolesti po prijemu upravo je prekinuto tokom juna 2021. zbog finansijskih ograničenja.

	zdravstvene zaštite pritvorenika.			
22. Prep. 64.	CPT preporučuje da vlasti FBiH provjere da li je svim zatvorenicima zagarantovana nabavka lijekova koje zahtijeva njihovo zdravstveno stanje; ovo implicira da bi sredstva dodijeljena zatvorima trebala biti dovoljna da se zatvorenicima osiguraju besplatni lijekovi.	FMP	FMP - Raspisuje tender za nabvku lijekova za sve Zavode u Federaciji BiH, koje dobavljači dostavljaju Zavodima te je svim zatvorenicima shodno nalazu liječnika obezbjeđuje adekvatna terapija putem lijekova.	
23. Prep. 65.	CPT poziva vlasti FBiH da izrade sveobuhvatnu strategiju za pružanje pomoći zatvorenicima koji imaju problem sa korištenjem droge (kao dio šire državne strategije za borbu protiv droge) u svjetlu gornjih komentara.	FMP	FMP - U većini zatvora se omogućava nastavak pružanja pomoći zatvorenicima koji imaju problem sa korištenjem droge. U KPZ Zenica se odvija uspješna saradnja sa Centrom za borbu protiv ovisnosti.	
24. Prep. 66.	CPT preporučuje da vlasti FBiH izmijene svoje zakone u skladu sa ovim i da do usvajanja izmjena izdaju jasne instrukcije svim zatvorima o ulozi i funkciji zdravstvenog osoblja, uzimajući u obzir gornje komentare. Po mišljenju CPTa, zatvorenici bi trebali biti u mogućnosti pristupiti zdravstvenom osoblju na povjerljiv način, na primjer, ulažući zahtjev koji je zatvoren u koverti ili direktno pristupajući medicinskoj sestri. Nadalje, zatvorski službenici ne bi trebali tražiti da vrše skrining zahtjeva za posjet ljekaru. CPT preporučuje da se sistem ulaganja zahtjeva za posjetu zdravstvenoj službi u KPZ Mostar analizira u skladu sa ovim.	FMP	FMP - Prilikom pregleda osuđene osobe i pritvorene osobe omogućena im je privatnost bez prisutnosti policije. Osuđene osobe i pritvorene osobe dolaze sami na pregled te će se sistem ulaganja zahtjeva za posjetu zdravstvenoj službi u KPZ Mostar analizirati u skladu sa navedenim.	2022
25. Prep. 67.	CPT preporučuje da Ministarstvo pravde FBiH popuni radna mjesta u zatvorskim ustanovama u svojoj nadležnosti, osiguravajući da broj zaposlenog zatvorskog osoblja bude dovoljan da garantuje sigurnost osoblja i fizički i psihički integritet svih zatvorenika. Takve radnje moraju se preduzeti prije stupanja u funkciju novih zatvora u Mostaru i Sarajevu.	FMP	FMP - Federalno ministarstvo pravde poduzima sve potrebne mjere u vezi osiguranja potrebnog broja zatvorskog osoblja a posebna pažnja će se posvetiti tokom stavljanja u funkciju novih zatvora u Mostaru i Sarajevu.	2023
26. Prep. 68.	CPT ponavlja preporuku da vlasti FBiH, u dogovoru sa vlastima RS, uspostave sveobuhvatnu politiku u pogledu ljudskih resursa u oba entiteta, koja uključuje početnu	FMP MP RS	FMP - Na nivou FBiH svi zatvorski policajci prolaze osnovnu šestomjesečnu obuku, nakon čega polažu stručni ispit za zvanje zatvorskog policajca. U narednom periodu aktivnosti će biti usmjerene ns	2022-2023

	obuku, redovne kurseve osvježavanja znanja, specijalizovane kurseve i stalnu podršku. Nadalje, posebnu pažnju treba posvetiti modulima koji se odnose na tehnike manualne kontrole i vještine i međukulturalnu komunikaciju, kao i vladanje zatvorenici koji predstavljaju izazov.		osvježavanje znanja, kurseve i seminare koji se za sad izvode djelom kroz projekte Vijeća Evrope. Posebnu pažnja će se usmjeriti vještinama međukulturalnu komunikaciju, kao i rad sa zatvorenici koji predstavljaju izazov.	
27. Prep. 69.	CPT poziva vlasti Federacije Bosne i Hercegovine da uvedu profesionalni karijerni put za rukovodioce u zatvorski sistem i da osiguraju da se direktori zatvora i viši rukovodioci biraju u skladu sa jasnim stručnim kriterijima, da im se da sigurnost zaposlenja pod uslovom da obavljaju posao na zadovoljavajući način i da im se pruži obuka o rukovodnim sposobnostima kako bi im se omogućilo da obavljaju svoje zadatke na kompetentan način.	-FMP	FMP - je uputilo nacrt izmjene Zakona na način da se za direktore, zamjenike direktora, pomoćnike raspisuje konkurs kako bi se obezbijedio profesionalni karijerni put za rukovodioce u zatvorski sistem i da osiguraju da se direktori zatvora i viši rukovodioci biraju u skladu sa jasnim stručnim kriterijima.	2022
28. Prep. 71.	CPT preporučuje da se svim zatvorenici, u pravilu i bez obzira na njihov režim i klasifikaciju, ponudi ekvivalent od jednog sata posjeta sedmično, a poželjno je i da mogu primiti jednu posjetu sedmično. Samo u izuzetnim slučajevima bi istražni sudija trebao izreći ograničenje na posjete pritvoreniku. Nadalje, metalne mreže koje su stavljene ispred stakla u prostorijama za posjete KPZ Sarajevo trebaju se ukloniti pod hitno. Štaviše, pritvorenici bi trebali imati otvorene posjete (op.prev.: bez nadzora) osim ako sigurnosni razlozi ne zahtijevaju drugačije. Nadalje, CPT preporučuje da vlasti Bosne i Hercegovine razmotre uvođenje VoIP komunikacije za strane državljane kako bi održavali kontakt sa porodicom u inostranstvu, kao i mogućnost besplatnih telefonskih poziva za siromašne zatvorenike.	-FMP	FMP - Navedene preporuke će biti realizovane u narednom periodu sa nastavkom korištenja VoIP poziva za zatvorenike. KPZ PT Sarajevo će ukloniti metalne mreže koje su stavljene ispred stakla u prostorijama za posjete.	2022

	Konačno, sva ograničenja u kontaktu sa vanjskim svijetom, uključujući posjete, uvijek bi trebala biti nadoknađena povećanim pristupom alternativnim sredstvima komunikacije (kao što su telefon ili VoIP komunikacija). ⁴ CPT ohrabruje vlasti BiH da zadrže i dalje razvijaju mogućnost VoIP poziva za zatvorenike.			
29. Prep. 72.	CPT preporučuje da se nadležnost za izricanje disciplinskih sankcija pritvorenicima prenese sa sudskih organa na nadležna zatvorska rukovodstva kao što je učinjeno na državnom nivou. U tom pogledu, relevantne odredbe ZKPa Federacije Bosne i Hercegovine treba sukladno izmijeniti. Nadalje, preporučuje da vlasti Federacije Bosne i Hercegovine više ne obustavljaju pravo na posjete zatvorenicima kao disciplinsku kaznu u svjetlu gornjih komentara. ⁵	-FMP	FMP - Za navedenu preporuku je neophodna izmjena Zakona o krivičnom postupku kao i Pravilnika vezano za pritvorena lica.	
30. Prep. 74.	Komitet želi dobiti informaciju o individualnoj opravdanosti izricanja samice turskom državljaninu u Zatvoru Zenica, mogućnosti žalbe na predmetnu sudsku odluku kao i periodičnom preispitivanju od strane suda o neophodnosti izricanja takve sankcije. Dalje, s obzirom na veoma štetne efekte koje režim samice može imati na zatvorenika u pitanju, CPT preporučuje da se uspostave posebni aranžmani kako bi se ublažili efekti zadržavanja u samici u istražne svrhe. Ovi aranžmani bi se trebali sastojati od strukturiranog programa, svrsishodnih I, po mogućnosti, vanćelijskih aktivnosti, kao i <u>smislenog ljudskog kontakta u trajanju od najmanje dva sata svakog dana, a po mogućnosti i</u>	-FMP	FMP - Pritvorena osoba koja je turski državljanin je u period od 13.06.2021. godine do 27.09.2021. godine u sobi u pritvoru i na svježem zraku boravio sam u sobi odvojeno od drugih pritvorenih osoba. Disciplinski postupak prema imenovanom je proveden pred sudom koji vodi krivični postupak. Prema pritvorenim osobama koje počine disciplinske prekršaje za vrijeme boravka u pritvoru se ne izriču disciplinske kazne upućivanja u samicu. Imenovani nije boravio u samici već u sobi u pritvoru koja ima identične uslove za boravak koja je u potpunosti ista kao i druge sobe u pritvoru gdje su raspoređeni drugi pritvorenici. Za vrijeme njegovog odvojenog boravka u sobi od drugih pritvorenika u potpunosti su osigurane sve dnevne aktivnosti kao i svim drugim pritvorenim osobama (zdravstvena zaštita, hrana, topli napici, nesmetana veza sa advokatom i vanjskim svijetom, TV program, šišanje, brijanje, boravak na svježem zraku,	

⁴ Pogledati, posebno, „Izjavu o principima vezanim za liječenje osoba lišenih slobode u kontekstu pandemije bolesti korona virusa (COVID-19)” koju je CPT izdao 20. marta 2020.

⁵ Član 159. stav 1. ZKP.

	više, sa osobljem (uključujući psihologe).		rekreacija, posjete, telefonski pozivi, knjige, dnevna štampa itd). <i>Razlog njegovog odvajanja od drugih pritvorenih osoba je njegov pokušaj napada na zatvorskog policajca-straža i plan za bijeg iz pritvora.</i> Odluku za njegovo odvajanje od drugih pritvorenih osoba je donio multidisciplinarni tim (Sektor za poslove osiguranja, zavodski ljekar, ljekar specijalista neuropsihijatar i psiholog) koji je imenovanog procijenio kao opasnu i visokorizičnu pritvorenu osobu. O odluci multidisciplinarnog tima da se imenovani izdvoji od drugih pritvorenih osoba obavještena je predsjednica Kantonalnog suda u Zenici Snježana Čolaković dopisom broj: 01-08-4783/21 od 14.06.2021. godine i postupajući sudija Hilmo Ahmetović dopisom broj: 01-08-4786/21 od 14.06.2021. godine. Odluka je periodično preispitivana. O odluci multidisciplinarnog tima da se imenovani rasporedi sa drugim pritvorenim osoba obavještena je predsjednica Kantonalnog suda u Zenici Snježana Čolaković dopisom broj: 01-08-7094/21 od 28.09.2021. godine i postupajući sudija Ismar Jukić dopisom broj: 01-08-7094/21 od 28.09.2021. godine. Imenovanog je redovno posjećivao stalno zaposleni psiholog radi suportivnog razgovora, također mu je osigurana i nesmetana veza sa advokatom.	
31. Prep. 75.	Komitet podstiče vlasti BiH i VSTV da svim predsjednicima kantonalnih sudova ponove važnost njihove uloge nadzora u svjetlu relevantnih odredbi ZKP-a i da što prije nastave svoje posjete istražnim odjeljenjima u Sarajevu, Mostaru, Bihaću i Državnom zatvoru. Slično tome, Komitet želi da bude informisan o planovima Kancelarije Ombudsmena da nastavi posejete zatvorskim ustanovama, a posebno zatvorenicima. Na kraju, Komitet traži informaciju o metodologiji inspekcije i praćenja zatvorskih objekata od strane Nezavisne komisije PS BiH.	-VSTV -OMBUDSMEN -NEZAVISNA KOMISIJA -PARLAMENT. -SKUPŠTINE BiH	VSTV - U odnosu na preporuke za čije provođenje je nadležan VSTV BiH, a s ciljem njihove realizacije, VSTV BiH će predmetni izvještaj dostaviti svim sudovima i tužilaštvima na znanje i nadležno postupanje, uz podsjećanje na važnost dosljedne primjene odredaba važećih zakona o krivičnom postupku. NEZAVISNA KOMISIJA PARLAMENTARNE SKUPŠTINE BiH - Nezavisna komisija nema nadležnosti inspekcije, a tačne nadležnosti su propisane u članu 52. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera – Službeni prečišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 22/16) kao i Poslovnika o radu Nezavisne komisije (“Službeni glasnik BiH”, broj 23/11). Također, svi godišnji izvještaji Nezavisne komisije koji su usvojeni od strane oba doma Parlamentarne skupštine BiH se objavljuju na web stranici Parlamentarne skupštine BiH.	